

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Triin Türk
ÕPILASTE LOOVUSE ARENDAMIST SOODUSTAVAD JA TAKISTAVAD TEGURID
KUTSEÕPETAJATE ARVATES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: haridustehnoloogia spetsialist Kaire Kollom-Vahtra

Tartu 2023

Kokkuvõte

Õpilase loovuse arendamist soodustavad ja takistavad tegurid kutseõpetajate arvates

Loovus on oskus lahendada probleeme ja leida toimiv lahendus. Andmeid tegurite kohta, mis kutseõppe õpilase loovust soodustab ja takistab, on napilt. Kutseõppes tuleb õpilasele kasuks, kui oskab olemasolevate teadmiste ja oskuste põhjal pakkuda välja uudseid lahendusi. Selleks aga tuleb tunda loovuse olemust ja olulisust. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja tuua tegurid, mis soodustavad ja takistavad õppurite loovuse arengut kutseõpetajate arvates. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega ja induktiivse sisuanalüüsi tulemusena selgus, et loovust soodustavad kutseõpetaja huvi loovuse vastu, sobiv keskkond, erinevad loovharjutused õpilastele ning kutseõpetajate ja õpilaste omavaheline koostöö. Loovust takistavad õpilase piiratud mõtteviis, loovuskriis ning ebasobiv õppekeskkond. Põhilise takistusena toodi välja mugavustsoonis viibiv õpetaja, kes ei aita õpilase loovuse arengule kaasa. Tulemused näitavad, et kutsekoolides töötavate õpetajate tööriistakastis on loovus olulisel kohal.

Võtmesõnad: *kutseõpe, kutseõpetaja, kutseõpilane, loovus*

Abstract

The factors supportive and hindering the development of student creativity according to vocational teachers.

Creativity is the ability to solve problems and find a functioning solution. More data is needed to support and hinder the creativity of vocational students. It is beneficial for the student to be able to suggest innovative solutions based on existing knowledge and skills. The aim of the bachelor's thesis was to identify the factors that support and hinder the development of students' creativity according to the vocational teachers. Data were collected with semi-structured interviews. Inductive content analysis shows that creativity is supported by the teacher's creativity, an environment, creative exercises for students and cooperation. Creativity is hindered by the student's limited mindset, creativity crisis and unsuitable environment. The results show that creativity is essential in the toolbox of teachers working in vocational schools.

Keywords: *vocational training, vocational teacher, vocational student, creativity*

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	4
Loovuse olemus õppeprotsessis	5
Loovust takistavad tegurid	8
Õpetaja olulised isikuomadused õpilaste loovuse toetamiseks	9
Loovust soodustavad meetodid	10
Metoodika	12
Valim	12
Andmekogumine	13
Andmeanalüüs	14
Tulemused	15
Arutelu	25
Tänu sõnad	28
Autorsuse kinnitus	28
Kasutatud kirjandus	28
Lisad	31
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Koodipuu	

Sissejuhatus

Teooriaid ja mudeleid loovuse mõistmiseks on loodud palju, kuid üldiselt võib kokku võtta, et loovus on võime luua midagi täiesti uut, kasutades selleks olemasolevaid teadmisi ja kogemusi. Samuti on loovus, kui kasutatakse olemasolevat (teadmisi, oskusi) teistsugusel moel. Oskus mõelda raamist välja ja luua midagi enneolematut. Oskus lahendada probleeme ja välja töötada mitu toimivat lahendust (Heinla, 2020; Remm, 2020).

Sõnast *creativity* tulenevad sõnad *loovus* ja *loomingulisus*, mida bakalaureusetöö autor kasutab sünonüümidenä. Sama tähendusega terminid *kreatiivsus* pakkusid 1971. aastal eesti keeles kasutamiseks välja emeritprofessorid Oleg Mutt ja Inge Unt. Heinla (2020, lk 5) toob välja, et „ladinakeelne sõna *creatio* osutab Jumala teole *creatio ex nihilo/ loomine eimillestki*.“ Sõna *creativity*, mis hõlmab kõiki inimtegevuse valdkondi, kasutati esimest korda 17. sajadil poola poeet Maciej Kazimierz Sarbiewski poolt (Heinla, 2020).

Krulli (2018) järgi on oluline luua loovuse arendamiseks õpilastele soodne õpikeskkond, kus iga õpilane julgeb kasutada kujutlusvõimet ja pakub välja erinevaid variante, kartmata, et keegi tema idee üle naerma hakkaks, õpilased on üksteise vastu sallivad ning rahul iseendaga. Õpetaja peab tekitama õpilastes õpitava vastu uudishimu ning märkama ja toetama õpilastes loomingulisuse algeid (Krull, 2018). Kui õpilaste loovus on toetatud, on õpilastel võimalus luua endale tulevik, mis on kooskõlas tema sisemiste tõeste soovidega, kutsumuste, annete ja kirega (Ojakäär-Kitsing, 2018). Õpilastes avaldub loovuse potentsiaal märgatavalt, kui õpetaja on õpilastele toeks ja eeskujuks (Heinla, 2020).

Lasteaedades on loovuse toetamine väga olulisel kohal, kuid on täheldatud, et alates põhikoolist on mitu loovust takistavat tegurit, näiteks koolide hindamissüsteem, kus hinnatakse rohkem vastuseid, mis on pähe õpitud (Heinla, 2020; Niinberg, 2020) või vähene loovharjutuste kasutamine (Salupuu, 2021). Aru (2022) sõnul võiks tänapäeval olla normaalne osa koolist kõikvõimalikke loovharjutuste või ideemängude kasutamine. Õpilased kasutaksid ise oma võimeid, kogemusi ja oskusi vastuste leidmisel või lahendusteni jõudmisel (Nemeržitski, 2021). Heinla (2020) leidis, et põhikooli õpilaste loovuse arendamine ja toetamine on jäänud viimase kümne aasta jooksul üha nõrgemaks.

Bakalaureusetöö autorile teadaolevalt on eelnevad uuringud Eestis loovust mõjutavaid tegureid uurides keskendunud lasteaia või põhikooli tasanditele (Heinla, 2020; Lister, 2012). Probleemiks on, et Eestis kutsekoolide õpilaste loovuse arendamist soodustavate ja takistavate teguritele on pööratud vähem tähelepanu. Kutsekoolide õpetajate arvatavasti teadmisi loovuse kohta uurides annab otsesemad tulemused õpilaste loovust mõjutavate

tegurite kohta. Antud bakalaureusetöö eesmärk on välja tuua tegurid, mis soodustavad ja takistavad õppurite loovuse arengut õppides Eesti kutsekoolides kutseõpetajate arvates. Eesmärgi saavutamiseks antakse bakalaureusetöö teooriaosas ülevaade, mis on loovus, missugused võimalused on õpetajal õpilase loovuse arendamisel ning millised on loova õpetaja isikuomadused. Lisaks antakse ülevaade loovust soodustavatest ja takistavatest teguritest ning loovust arendavatest meetoditest.

Loovuse olemus õppeprotsessis

Kui küsida, mis on loovus, siis inimesed tunnevad ära selle ilmingud ning oskavad seda ka väärtustada, kuid täpsemal määratlemisel tekivad juba raskused (Krull, 2018). Plumberg (2020) on kirjutanud, et loovus on „nagu sõõm värsket õhku umbses toas“. Mainitud teemat on käsitletud ka Londoni ülikooli kolledži psühholoogia õppejõud dr. Dorothy Einon (2003), kes on kirjutanud, et meis kõigis on olemas uudishimu, juhul, kui meie uudishimu on lapsepõlves toetatud ja arendatud. Loovad inimesed, kelle uudishimu on toetatud, ei karda teha vigu ja nad suudavad olla paindlikud ning oskavad kohaneda pidevalt muutuva maailmaga. Kutsekoolis töökuste ja –teadmiste omandamisel tulevad antud tegurid kasuks. Samuti on tööturul nõudlus just nutikate ja loovate töötajate järele. Haridusportaalist (2021) võib lugeda, et: „Ideaalsel tulevikutöötajal on süvateadmised vähemalt ühel alal ning oskused mõista ja omavahel siduda erinevaid teisi alasid ning nendega tegelevaid inimesi.“

Aastakümnete eest NASA poolt läbiviidud loovustestist aga selgus, et täiskasvanudikka jõudnud inimestel on loovus mattunud liigse ratsionaalsuse ja kriitikanoolte alla, järeldades, et mitteloov käitumine on elu jooksul hoopiski juurde õpitud. Vanemaks saades inimesed muutuvad ratsionaalsemaks ning nende kujutlusvõime ja uudishimu, mis loovust just ärgitab, jäävad tahaplaanile, kuid ei kao jäägitult (Ojakäär-Kitsing, 2018). Seega loovuspotentsiaali olemasolu sõltub sellest, kas loovus on eluteel toetatud või alla surutud.

Haridusvaldkonna arengukavast võib välja lugeda, et kui varasemas haridustraditsioonis oli õpetaja teadmiste edastaja, siis nüüdisaja õpikäsituse järgi on õpetaja üha enam õppija toetaja, suunaja, väärtushoiakute ja kriitilise mõtlemise kujundaja (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Samuti võib mõnede Eesti kutseõppeasutuste kodulehtedelt välja lugeda, et mõningate kutsekoolide, näiteks Järvamaa Kutsehariduskeskuse ja Pärnumaa Kutsehariduskeskuse, eesmärkide hulka kuulub õpilaste loovuse avastamine ja arendamine, andes sellega õpilastele eneseteostamise võimaluse. Loovülesandeid tehes soovitatakse alustada lõbusatest lühiharjutustest, mis aitavad luua sõbraliku keskkonna, sest positiivsed emotsioonid ergutavad loovust (Heinla, 2020). Samuti soovitatakse õpetajal loovharjutusi

õpilastega koos teha, sest kõige parem viis midagi õpetada on olla ise eeskujuks (Ojakäär-Kitsing, 2018). Heinla (2020) järgi on loova õpetaja prioriteediks loovalt õpetamise oskuste ja teadmiste pidev täiendamine. Orava (2020) arvates peab iga õpetaja suutma õpilases tekitada uudishimu, läbi mille areneb ja kasvab õpilases loovus. Seega ei ole oluline, mis kooli või õppeaine õpetajaga tegemist, peab ta olema ise loov ja toetama õpilaste loovuse arendamist. Viimastel aastatel läbiviidud uurimused näitavad, et Eesti kutseõppes õppivate õpilaste loovuse arendamise tingimused on paranenud alles viimastel aastakümnetel (Heinla, 2020).

Õppeprotsessis on loovus vajalik, kuna see muudab õppimise tulemuslikuks ja suurendab õpilase sisemist motivatsiooni õppida, sest nii on õppija kaasatud õppetöösse (Heinla, 2020). Õpilastele esitatud rohked küsimused ja õpetajapoolne julgustamine paneb õpilasi otsima erinevaid lahendusi ning aitab õhutada õpilastes uudishimu (Ojakäär-Kitsing, 2016). Viimased uurimused loovuse kohta kinnitavad, et loovamad on just need õpilased, kes on sisemiselt motiveeritud (Heinla, 2020). Õpilase mõtteoriginaalsus suureneb, kui õpetaja toetab õpilase loovust, see omakorda mõjutab positiivselt õpilase loomingulist kujutlusvõimet (Ojakäär-Kitsberg, 2018).

Heinla (2020) järgi sõltub õpilase loovusalaste oskuste omandamine ja rakendamine ka konkreetse kooli õppekavast. Loovusalasteks oskusteks loetakse omapärast mõtlemist, sihikindlust, distsipliini ja kujutlusvõime olemasolu. Loovuse kasutamine õppeprotsessis on vajalik, kuna tänu loovusele paraneb ka õpilase enesehinnang. Nii arenevad õpilases täiskasvanueluks vajalikud oskused, näiteks isiklik-, sotsiaalne- ja õppimispädevus (Remm, 2020). Salupuu (2021) järgi on loovusalased oskused vajalikud igas eluvaldkonnas hakkama saamiseks ja just sellepärast on oluline arendada õpilastes mõtlemisoskust, sihikindlust, distsipliini ja kujutlusvõimet. Heinla (2020) järgi on arenenud kujutlusvõime abil õpilased võimelised paremini olukordi analüüsima ja probleemseid olukordi lihtsamini lahendama. Nimelt peaksid kõikide kutsekoolide erialaainete õppekavad lubama õpilastel probleeme püstitada, loovalt mõelda ning probleeme uudsel viisil lahendada. See tähendab seda, et õpilased ei reageeriks elule mõtlematult või automaatselt (Salupuu, 2021).

Nemeržitski (2021) järgi peaks õpetaja jaoks loovuse arendamine ja toetamine klassiruumis olema üks peamisi eesmärke. Siinkohal peab eelteadmiste ehitamisel õpetaja ka ideede kokkupanemisel õpilasi julgustama. Kui õpilane tunneb ennast enesekindlalt, oskab ja julgeb ta teadmiste tükke omavahel kombineerida (Aru, 2022). Õpilase loovust toetab selline tagasiside, mis toetab ja julgustab kasutama õpilasel loovust ning paneb õpilast mõtlema, mida ta saab veel katsetada (Heinla, 2020). Loovus on toetatud, kui õpetaja tunnustab õpilase kujutlusvõimet, riskivalmidust, spontaansust ning rõõmustab koos õpilasega. Kui õpetaja

vaimustub õpilase tööst, siis õpilane saab indu juurde (Aru, 2022). Õpilase loovust saab toetada õpetaja ise oma olemusega, olles innukas ning loominguline. Positiivselt mõjutab õpilasi just selline õpetaja, kes on toetav ja hooliva suhtumisega (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Listeri (2012) arvates on toetava suhtumisega õpetaja iga õpilase arengu, kasvamise ja õppimise mõjutaja ning kujundaja, lisaks vastutab õpetaja sel teekonnal õpilase arenemise eest koolis. Loov õpetaja tunneb rõõmu ka selle üle, milline ta õpetajana ise on, näiteks suhtub endasse hästi, on hea suhtleja, oskab öelda *EI* ning ennast kehtestada (Lister, 2012). Õpetajast sõltub, milliseid otsuseid õpilane tulevikus teeb, kuidas ennast tunneb või milline on õpilase suhtumine teistesse (Lister, 2012). Nemeržitski (2021) arvates on loovus meis kõigis olemas, samas Aru (2022) järgi peab inimene ennast loovaks või mitteloovaks selle alusel, kui väga inimene pelgab kriitikat ja kas inimene on uuendusmeelne. Ka väheloominguline õpetaja peab väärtustama igas õpilases loovust ega tohi õpilastes seda maha suruda (Krull, 2018).

Krull (2018) on täheldatud mitmeid põhjuseid, miks osad õpetajad eelistavad tööd teha vähem loovate õpilastega. Nimelt toob Krull (2018) välja, et konvergentse mõtlemisega (*convergent thinking*) ehk sellise mõtlemisviisiga, kus õpetajad mõtlevad ainult sellises suunas, et olemas on vaid üks ja ainuõige lahendus, ongi raskem aru saada loovatest õpilastest. Aru (2022) järgi oleks aga õpetajatel väga tähtis teada, et õpilased peaksid hoopiski leidma erinevaid viise, kuidas sama ülesannet lahendada. Sellise mõtteviisiga õpetajad eelistavad õpetada hoopiski õpilasi, kes täidavad kiiresti õpetajate antud korraldusi. Loovad õpilased ei allu nii kergesti õpetaja antud korraldustele ja nad kipuvad vaidlustama käskle, mis neile antud on (Krull, 2018). Psühholoog ja õpetaja Toivo Niiberger (2020) kirjutab, et üldjoontes kõik kõrgharidusega õpetajad teavad, et loovust ei tohi piirata ega panna raamidesse. Loovale õpilasele tuleks anda just võimalus läheneda ülesande lahendamisele omaviisi ning peab andma õpilasele piisavalt aega, et probleemist aru saada. Aru (2022) järgi peab õpetaja ära nägema, mis on õpilase tugevam külge ja mille vastu on õpilasel huvi. Õpilane ei tohi karta vaba mõttelendu ega peljata kriitikat. Õpetaja peab sel juhul õpilast julgustama, rääkides, et kõik inimesed on erinevad ja ennast tulebki sel teekonnal leida. Vastasel juhul hääbub õpilastes loovus ehk parim tööriist, millega oma lastele kunagi tulevikus õpetada elus rõõmsat hakkamasaamist (Ojakäär-Kitsing, 2016).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõik, kelle loovust on varasemalt toetatud, tahavad ja oskavad kasutada loovust. Selleks tuleb õpetajal luua sobiv keskkond ning õpetamisel kasutada põnevaid loovharjutusi. Sobivateks meetoditeks loovuse õpetamiseks ja arendamiseks on rühmategevused, sõnalised harjutused, kogemusõppe kasutamine ja eluliste

näidete toomine. Loovus sisaldab endas mitmeid erinevaid tegureid, millega saab õpetaja arvestada näiteks õppetöö planeerimisel, sealhulgas õppurite loovuse arendamisel. Õpetaja saab õpilaste loovust toetada juhul, kui ta teab ka loovust pärssivaid tegureid.

Loovust takistavad tegurid

Loovust uuritakse pidevalt ja pakutakse välja erinevaid meetodeid, kuidas õpilastes oleks loovus paremini toetatud, kuid loovust pärssivaid tegureid mainitakse vähem ja vähem tähelepanu pööratakse loovust takistavatele teguritele, mis võivad loovuse arenguteel olla tegelikult takistuseks. On mitmeid tegureid (Kutti, 2020; Krull, 2018), mis soodustavad loovuse arengut, kuid iga tegur võib sisaldada ka mitmeid takistavaid põhjuseid. Heinla (2020) uuring Eesti noorte loovusest toob välja asjaolu, et õpetajal on võimalik toetada õpilase loovuse arengut juhul, kui õpetaja on teadlik neist teguritest, mis võivad loovuse arengut piirata ja takistada. Kutti (2020) arvates on oluline mõista, mis takistavad loovuse arengut enne, kui hakatakse õpilaste loovuse arengut toetama.

Loovust pärssivad tegurid võivad olla nii õpilasest lähtuvad ehk sisemised, kui ka keskkonnast lähtuvad ehk välised tegurid (Kutti, 2020). Sisemisteks takistavateks teguriks peetakse näiteks õpilaste hoiakuid, harjumusi, enesemääratlust, piiratud mõtteviisi ja sisemist motivatsiooni (Kutti, 2018) ja õpilaste mõtteid: „*Ma ei saa hakkama*“ või „*Ma jään naerualuseks*“. Nende mõtete rõhutajaks võib olla must-valge mõtteviisiga õpetaja, kes väljendab pidevalt, mis on õige ja mis on vale (Ojakäär-kitsing, 2018). Kui õpilane ei ole sisemiselt motiveeritud, siis õppeprotsessis loovus ei avaldu (Heinla, 2020). Välisteks mõjuteguriteks peetakse aega, väsimust, keskkonda, töövahendeid, konkurentsi ja sotsiaalset survet. Õpilase hirm kriitika või teiste arvamuse ees pidurdab loovuse avaldumist ja arenemist (Nemeržitski, 2021). Välisteks takistavateks teguriks võib olla ka õpetaja, kes ei väärtusta õpilaste uudseid ideid (Heinla, 2020) ja kui õpetaja ei säilita rõõmsat meelt ega tööta meeldivas keskkonnas (Lister, 2012). Heinla (2020) arvates on mõttetu kiita õpilast asjade eest, mis on niikuinii õpilasele loomuomased, kuna selline teguviis ei aita õpilase loovuse arengule kaasa ega motiveeri teda sugugi jõupingutustele. Üha sagedamini kuuleb õpilasi ütlemas, et „*Ma ei oska*“ või „*Ma ei ole loov*“. Kutti (2020) toob oma uurimistöös välja, et üheks takistavaks teguriks ongi arvamus ja piiratud mõtteviis, et ei suudeta olla loov. Heinla (2020) järgi võib õpilase loovusele piiri panna ka puberteediea algus, lisades, et loovuskriis algab puberteediea algusega, kus nooruk tunneb, et tema väljapakutud ideid võidakse välja naerda ega väärtustata neid piisavalt. Kui õpilane tunnetab peale 16.eluaastat, et õpetaja ei toeta tema uute ideede tekkimist ja ebatavalistele lahendustele viivat mõtlemist

piisavalt, siis võib loovuskriis veelgi süveneda.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetaja võimuses on õpilases loovust nii arendada kui ka takistada. Loovuse arendamisele aitab kaasa õpetaja, kes on õpilasele selgitanud loovuse olemust, õpilasi innustanud ja julgustanud, olles ise eeskujuks. Kui õpilane ei saa aru või tunneb tüdimust, siis ta ei oskagi enam lihtsatest asjadest rõõmu tunda ning õpilane loobubki kergekäeliselt. Tegelikult on loovus kõigi inimeste võimalus ja privileeg. Selleks, et õpilane leiaks märkamata seoseid ning avastaks midagi täiesti uut, on õpetajal mitmeid võimalusi.

Õpetaja olulised isikuomadused õpilaste loovuse toetamiseks

Meil kõigil on olnud selline õpetaja, kes pani meid veidikene rohkem pingutama ja loovamalt lähenema, et mõne teema tuumani välja jõuda (Delors, 1996). Nemeržitski (2021) uurimusele tuginedes võib öelda, et õpetajapoolne avatud suhtlemine avaldab positiivset mõju õpetaja ja õpilase vahelisele suhtele. Lisaks mõjutab see positiivselt õpilaste hoiakuid ja käitumist, mis omakorda vabastavad õpilased loovust pidurdavatest teguritest (Christophel, 1990; Delors, 1996; Kriips, 2003; Richmond, 1990). Juhul, kui õpetaja ei suuda suhtuda oma õpilastesse positiivselt ei ole õpetaja ja õpilase vahel oodata ka koostööd (Lister, 2012). Negatiivne suhtumine ja lugupidamatus oma õpilastesse toob esile tegurid, mis pidurdavad loovuse kasutamist õppetöös ning tänu sellele õpilaste õpitulemused halvenevad, tööharjumused vähenevad, korrarikkumised suurenevad ning tahe loovust kasutada langeb (Heinla, 2020). Kriipsi (2003) järgi on usaldus iseenese vastu ja enese tunnetamine „heana“ oluline, kuna see aitab olla salliv nii enese kui ka teiste vastu. Positiivselt meelestatud tunnis on õpilased avatumad ning koostöö õpilaste ja õpetaja vahel sujub paremini. Pärismaa (2021) järgi saavutab õpilane, kes suudab kastist väljapoole mõelda ja ignoreerida etteantud lahendusmustreid, tihtipeale palju paremaid tulemusi. Õpilane, kelle loovust on varasemalt toetatud, on kutsekoolis tehnilistel erialadel lihtsam õppida, sest omab loogilist mõtlemist, oskab kasutada oma fantaasiat ja läheneda uutele olukordadele loovalt (Tikko, 2018). Aru (2022) järgi tuleb kindlasti julgustada õpilast, et ta oma tundeid ja arvamust vabalt väljendaks ega unustaks oma südamehääle kuulamist. Õpilaste kirge ja andeid on loovuse toetamisel oluline märgata. Õpetaja saab õpilase loovust juba sellega toetada, kui ta on oma tegemiste ja toimetustega eeskujuks.

Heinla (2020) järgi mõjutab kõige rohkem õpilase loovuse avaldumist see, kui palju usub õpetaja ise enda loovusesse. Ta lisab, et üheks tugevaks teguriks on õpetajapoolne tahtmine aidata avastada õpilase loovuse potentsiaali. Paraku viimased uurimused (Kutti, 2020) kinnitavad, et see on õpetajal võimalik ainult siis, kui õpetajat ümbritseb

koolikeskkond, mis on avatud loovusele. Õpetaja, kes usub iseendasse, on uudishimulik ja küsiva hoiakuga, suudab toetada õpilase loovust (Remm, 2020) ainult siis, kui õpetajal on olemas juhtkonna toetus loovusalaste teadmiste ja oskuste arendamisel (Heinla, 2020). Koolis saab õpetaja, kes on ise loov, omab loovustehnikate ja –ülesannete kasutamisalaseid teadmisi ja üldisi pedagoogilisi teadmisi loovuse arendamise kohta, õpilaste loovust toetada ja arendada (Heinla, 2020). Õpetajal on lihtsam õpet struktureerida, kui ta on teadlik teguritest, mis loovust mõjutavad (Nemeržitski, 2021). Lisaks on õpetajal võimalus valida sobivaid õppe- ja kasvatusmeetodeid (Heinla, 2020).

Kokkuvõtteks võib öelda, loova õpetaja olulisemad isikuomadused on uudishimulikkus, kõrge enesetõhusus, sallivus, avatud suhtlemisoskus, järjekindlus, probleemilahendusoskus, teistega arvestav, valmisolek võtta riske ja hea huumorimeel.

Loovust soodustavad meetodid

Loovuseni jõutakse läbi harjutamise, kuid harjutamine võib olla vahest tüütu tegevus, nõuab see just distsipliini ja eneseusku. Läbi harjutamise luuakse aga loovuse arenemiseks sobiv pinnas ning kui laps tunneb ennast mingis valdkonnas kindlalt, ongi ta valmis kastist väljapoole mõtlema (Pärismaa, 2021). Heinla (2020) järgi peab õpilasele jääma teadmine, et tal on vabadus olla tema ise ning ta ei pea vastama mingitele kriteeriumitele.

Facko (2001) soovib õpetajatel loovuse arendamisel kasutada kogemusõpet, läbi mille luuakse teadmised ja nii toimubki õppimine tegevuse abil, mis on õpilasele tähendusrikkamad ja meeldivamad. Samuti soovib ta ärgitada õpilaste loovat mõtlemist paljude küsimuste esitamisega. Heinla (2020) järgi võiks õpetaja vastata õpilaste küsimustele sellisel viisil, et õpilastel tekiks vajadus esitada kohe uusi küsimusi. Küsimustele vastuste otsimine paneb õpilasi teisiti mõtlema ning nad leiutavad uusi ideid ja erakordseid lahendusi. Aru (2022) kirjutab, et õpilastel peab olema teadmine, et nad saavad vastata teistest erinevalt, kavalalt ja naljakalt. Selle teadmise annab aga õpetaja ette näidates, tuues rohkesti näiteid (Heinla, 2020). Kui õpilane suudab genereerida ühele küsimusele mitu toimivat vastust, näitab see seda, et õpilane omab loova mõtlemise oskusi. Nendeks on oskus mõelda mitmes suunas korraga, paindlikkus mõttekäikudes, uudsus ning kiirus vastuste genereerimisel. Neid oskusi saab treenida, lahendades vimkaga ülesandeid (Ojakäär-Kitsing, 2018). Ent uudsete lahenduste otsimiseks peab õpilasel olema soov, tahe või vajadus ning õpetaja töö on õpilast selleks motiveerida. Ilma motivatsioonita ei sünni aga ükski uudne ega originaalne idee.

Heinla (2020) soovib õpilastega koos leiutada ka uusi sõnu, mõelda asjadele teistsuguseid kasutusviise või mõelda enneolematuid asju välja. Facko (2001) järgi on

õpilastele probleemiga tutvumiseks vaja aega anda. Lahendust leides õpilased arutlevad, katsetavad, ebaõnnestuvad või õnnestuvad. Heinla (2020) järgi on õpilased muutuvad uudishimulikuks, kui õpetaja ei anna õpilastele ülemäära nõu, vaid laseb neil ise mõelda ja tulemuseni jõuda. Õnnestumise korral toimub õppimine läbi positiivse kogemuse, kuid ebaõnnestumise korral peab õpetaja sisendama õpilastele julgust ja toetama motiveerivate küsimustega, mida õpilane saaks veel katsetada, et jõuda tulemuseni (Heinla, 2020). Õpetaja peab laskma õpilastel tehtud vigasid analüüsida ja vajadusel nende üle vaielda, sest vigades võib peidus olla heade ideede alged. Nemeržitski (2021) soovib pakkuda õpilastele võimalust töötada ühiste projektide kallal, sest eri vanuses õpilaste vaheline koostöö võib suurendada loomingulist tulemuslikkust, sealhulgas kasvatab õpilastes vastutustundlikkust. Rühmategevused peaksid lisaks loova mõtlemise ja akadeemilise tulemuslikkuse edendamisele pakkuma õpilastele võimalusi kaaslaste aktsepteerimise arendamiseks. Õpilased, keda aktsepteeritakse sellisena nagu nad on, on sotsiaalsemad ja kognitiivselt pädevamad ning nad ei ole agressiivse käitumisviisiga (Krips, 2017). Nemeržitski (2021) leidis, et mida rohkem kasutatakse õppetöös loovharjutusi, seda suurem on õpilastes loovus, sealhulgas paraneb ka õpilaste enesetõhusus. Koos tegutsemise käigus luuakse midagi, mille valmistamine tekitab õpilastes elevust ja rõõmu ning tänu positiivsele õpikogemusele arendab ka loovus (Krips, 2017).

Bakalaureusetöö autorile teadaolevalt on eelnevad uuringud Eestis loovust mõjutavaid tegureid uurides keskendunud lasteaia või põhikooli tasanditele (Heinla, 2020; Lister, 2012). Probleemiks on, et Eestis kutsekoolide õpilaste loovuse arendamist soodustavate ja takistavate teguritele on pööratud vähem tähelepanu. Kutsekoolide õpetajate arvatavaid teadmisi ja arvamusi loovuse kohta uurides annab otsesemad tulemused õpilaste loovust mõjutavate tegurite kohta.

Antud bakalaureusetöö eesmärk on välja tuua tegurid, mis soodustavad ja takistavad õppurite loovuse arengut kutseõpetajate endi arvates. Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks on esitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised tegurid soodustavad loovuse arendamist kutseõppes?
2. Millised tegurid takistavad loovuse arendamist kutseõppes?
3. Milliseid meetodeid kasutavad kutseõpetajad õpilaste loovuse arendamisel ja toetamisel kutseõppes?

Metoodika

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja tuua tegurid, mis soodustavad ja takistavad õppurite loovuse arengut kutseõpetajate endi arvates. Sellest tulenevalt valiti kvalitatiivne uurimismeetod, mis sobib indiviidide arusaamade, kogemuste ja tõlgenduste mõistmiseks (Laherand, 2008). Uurimisküsimustele vastuste saamiseks viidi läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud.

Valim

Kvalitatiivne uuring viidi läbi mugavusvalimi põhimõttel (Rämmer, 2014), mis võimaldas töö autoril valida lähtuvalt uurimiseesmärgist välja ideaalsed küsitletavad Eesti kutsekoolide kutseõpetajatest, kes olid bakalaureusetöö autorile tuttavad ning seetõttu ka lihtsasti kättesaadavad. Valimisse kuulumiseks ei olnud töö autorile oluline kutseõpetaja õpetatav eriala, vaid loovuse aspekt. Valitud õpetajateni jõudmiseks saatis töö autor e-posti kümnele kutseõpetajana töötavale inimesele, kus töö autor tutvustas uurimuse eesmärki, intervjuu sisu ning intervjuueeritava panust. Samuti leppis töö autor uuringus osalejatega kokku intervjuu aja ja koha. Bakalaureusetöö autor pidas kinni hea teadustava aspektidest (Hea teadustava, 2017) ning kõik, keda intervjueriti, osalesid uuringus vabatahtlikult. Intervjuud salvestati uuringus osalenute nõusolekul, samuti küsiti nõusolek vastuste lõputöös kasutamiseks.

Tabel 1. Intervjuueeritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Vanus	Õpetamise staaž (aastat)	Haridustase + valdkond
Säde	39	3	BA kutseõpetaja MA haridusinnovatsioon
Maru	39	8	BA kutseõpetaja
Lumi	39	4	BA sotsiaaltöö BA andrakoogika BA kutseõpetaja MA haridustehnoloog
Loits	56	13	BA pedagoogika
Raju	36	5	Keskharidus
Koit	28	3	BA geodeesia ja maakorraldus
Torm	47	17	BA ärijuhtimine

Kümnest kutseõpetajast oli intervjuuga nõus 7 inimest. Töö usaldusvääruse tõstmiseks oli esimene intervjuu prooviintervjuu, mis loetakse andmete hulka, kuna lõputöö autori arvates sisaldas prooviintervjuu olulisi aspekte loovuse arendamise kohta. Kõik vastajad peale ühe omasid kõrgharidust, mainitud üks isik omas keskharidust ning ei omanud

kutset. Uuritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks asendas töö autor nende nimed pseudonüümidega. Uuritavate taustaandmed on välja toodud tabelis 1, kus on näha intervjuueeritavate pseudonüüme, nende vanust, õpetamise staaži, haridustaset ja valdkonda.

Kokkuvõtvalt võib tuua välja, et intervjuueeritavate keskmiseks vanuseks kujunes 40 ja pool aastat ning keskmiseks tööstaažiks 7,5 aastat. Intervjuueeritavatest olid 3 õppinud kutseõpetajaks ja mitmel juhul töötas koolis mitmes erinevas rollis korraga.

Andmekogumine

Töö autor kogus andmeid poolstruktureeritud intervjuudega. Antud intervjuu vorm valiti just seetõttu, et poolstruktureeritud individuaalintervjuud õpetajatega toetuvad varem koostatud intervjuu kavale, kus intervjuu läbiviijal on võimalus olla paindlik ning lähtuvalt intervjuu käigule on võimalik muuta küsimuste järjekorda (Lepik *et al.*, 2014).

Intervjuu läbiviimiseks koostas töö autor küsimused, mis nõudsid vastajalt suuremat keskendumist ja oma arvamuste ning hoiakute analüüsimist (Lepik *et al.*, 2014). Intervjuude läbiviimiseks koostas töö autor teooriale tuginedes intervjuukava (Lisa 1), mis lähtus bakalaureusetöö eesmärgist ja uurimisküsimustest ning selle piloteerimine viidi läbi juhendajaga. Pilootintervjuu käigus saadi teada, et küsimused on sobivad ja arusaadavad. Samuti võimaldas pilootintervjuu läbiviimine hinnata intervjuu jaoks vajalikku ajakulu. Pilootintervjuul saadud andmed kaasati uuringu andmestiku hulka. Peale pilootintervjuud juhendajaga intervjuueeriti veel kuute valimisse sobivat täiskasvanut. Intervjuu kava (Lisa 1) koostati uurimisküsimuste kaupa, kus sissejuhatavad küsimused olid mõeldud soodsa keskkonna loomiseks. Peale põhiküsimuste lõppu järgnesid lõpuküsimus ning tänusõnad intervjuueeritavale.

Kõikidele intervjuueeritavatele tutvustas töö autor bakalaureusetöö eesmärki ning üldist intervjuu käiku, küsides luba intervjuu salvestamiseks ja saadud informatsiooni kasutamiseks. Seitsmest intervjuust kolm viidi läbi Zoomi vahendusel ning neli silmast silma kohtudes. Kõige pikem intervjuu kestis üks tund ja 15 minutit ning lühem 45 minutit, keskmine pikkus 50 minutit. Zoomi vahendusel ja silmast-silma toimunud intervjuud salvestati *Sound Recording* äpiga. Salvestamine ei asenda intervjuueeritava kuulamist (Lepik *et al.*, 2014) ning intervjuu õnnestumiseks pidi töö autor ka intervjuueeritavat tähelepanelikult kuulama. Transkriptsioonide kirjutamiseks kasutas töö autor Ms Wordi, kus töö autor lähtus bakalaureusetöö vormistamisnõuetest: kirjatüüp Times New Roman, tähe suurus 12p ning reavahe 1,5.

Andmeanalüüs

Töös kasutati andmete analüüsiks kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Sellise meetodi kasutamine aitas töö autoril paremini mõista uuritavate mõttemaailma ning hõlbustas uuritavate antud vastuste kirjeldamist. Kvalitatiivse analüüsi tegemisel oli töö autoril võimalus leida erinevaid seletusi ja vastandlikke seisukohti (Kalmus *et al.*, 2015) loovuse arendamist soodustavate ja takistavate tegurite kohta. Andmeanalüüsis transkribeeriti intervjuud, seejärel need keeleliselt toimetati ning kodeeriti, mille tulemusena koondati samatähenduslikud koodid kategooriatesse. Töö autor transkribeeris intervjuude salvestised TTÜ veebipõhise transkriptsiooni programmiga (Olev & Alumäe, 2022) ehk intervjuudele anti kirjalik kuju, et neid oleks hõlpsam analüüsida. Intervjueeritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati transkriptsioonidest kõik andmed, mis oleksid võimaldanud intervjueeritava ära tunda.

Andmeanalüüsi esimeses etapis salvestatud videofailid konverteeriti mp3-audioformaati ning seejärel laeti transkribeerimiseks veebikeskkonda <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>. Suurema reliaabluse ehk usaldusväarsuse saavutamiseks kuulas töö autor pärast transkriptsioonide valmimist kõik helifailid vähemalt kolm korda üle. Kõik intervjuud transkribeeriti täies mahus ning ühe transkriptsiooniga tegeles töö autor keskmiselt neli tundi, mille tulemusena valmis ligi kuus lehekülge teksti.

Andmeanalüüsi teises etapis kodeeriti intervjuud vabavaralise programmiga QCAMap ning andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil (Kalmus *et al.*, 2015). Masso jt (2014) järgi võimaldab antud programm saadud andmeid korrastada, hoiustada ning muudab andmete analüüsimise mugavamaks. Transkribeeritud tekstid laeti .pdf-formaadis QCAMap programmi, mille abil intervjuud kodeeriti, seejärel tuletati ala- ja peakategooriad. Bakalaureusetöö usaldusväarsuse tõstmiseks, kasutas töö autor kaaskodeerijat, kelleks oli juhendaja. Töö autor ja kaaskodeerija kodeerisid intervjuusid individuaalselt, et olla üksteisest sõltumatud. Tekkinud koodi võrreldi ja kaaskodeerimise tulemusel nõustuti ühiselt, et mõned koodid võib omavahel kokku tõsta ühise nimetaja alla. Näiteks esialgsed koodid „reaalne töömaailm“ ja „praktilised tunnid“ sai kokku tõstetud ühise koodi alla, milleks sai „praktika“.

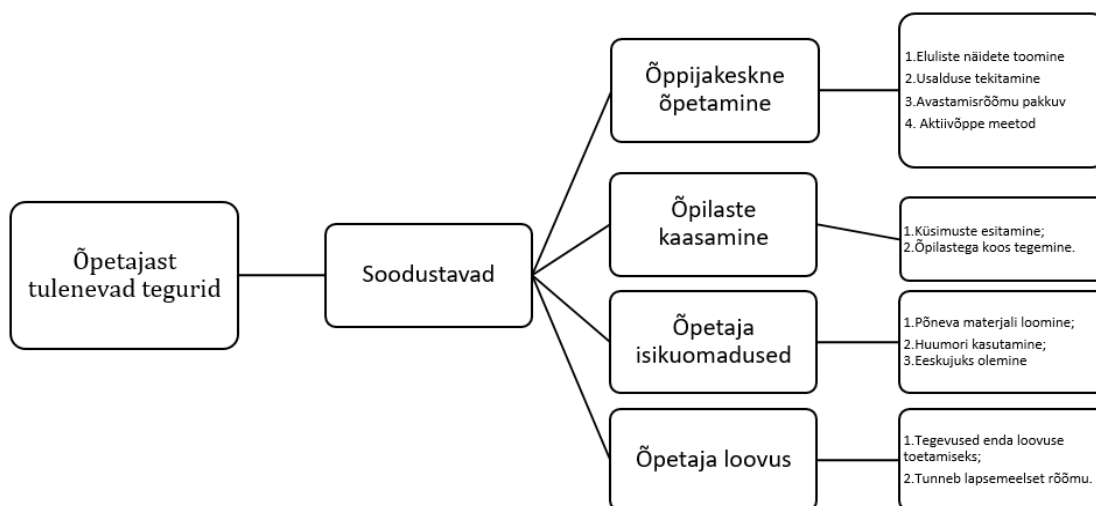
Andmeanalüüsi kolmandas etapis viis autor läbi koodide kategoriseerimise ehk siis sarnase tähendusega koodid koondati ühise kategooria alla. Saadud tulemuste põhjal eristus neli peakategooriat. Koodipuu tervikuna on välja toodud Lisa 2.

Tulemused

Käesolevas peatükis esitatakse andmeanalüüsi tulemused peakategooriate kaupa, milleks on 1.Õpetajast tulenevad tegurid, 2.Õpilasest tulenevad tegurid, 3.Koolikeskkonnast tulenevad tegurid ja 4.Tegurid riiklikul tasandil. Tulemuste illustreerimiseks kasutatakse tsitaate intervjuudest. Intervjueeritavate tsiteerimisel tulemustes kasutatakse tingmärki /.../, mis näitab, et tsitaati on olulise esiletõstmiseks lühendatud. Töö autor toimetab keeleliselt tsitaatide tekste eesmärgil, et sarnaseid sõnu ei korduks liiga palju.

1.1.Õpetajast tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist.

Õpetajast tulenevate soodustavate tegurite alla koondus neli alakategooriat: *Õppijakeskne õpetamine*, *Õpilaste kaasamine*, *Õpetaja isikuomadused* ja *Õpetaja enda loovus* (vt Lisa 2).

Joonis 1. Õpetajast tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

Õppijakeskne õpetamine. Intervjueeritavate arvates on õppijakeskne õpetamine oluline. Läbiviidud intervjuudes öeldi, et õpilase loovust arendab see, kui õppetundides tuuakse palju elulisi näiteid, sidudes lapse mõttemaailma reaalse kohaga, kus tal seda vaja läheb. Samuti peeti oluliseks õpilastega kontakti loomist ja usalduse tekitamist. Lisaks sellele olid kõik intervjueeritavad üksmeelel, et õpilastele peab alles jääma avastamisrõõm. Selle all peeti silmas seda, et õpetaja peab tekitama õpitava vastu huvi, ei tohi õpilase valikuvabadust piirata ning vajadusel on valmis õpilast ära kuulama. Täpseid juhiseid ette andmata jääb õpilasel alles soov tegutseda. Samas leiti, et fantaasia kasutamine ei tohi muutuda eluohhtlikuks. Sellepärast on oluline selgitamine, et õpilased mõistaks, mis on lubatud ja mis mitte.

„Mida rohkem me anname neile erinevaid võimalusi proovida, sest klassiruumis on proovimine ju ohutu, seda suuremad võimalused on neil pärast tööelus hakkama saada /.../ Selles mõttes ükski variant ei ole vale, välja arvatud need, mis on eluohtlikud.“ Säde

Intervjueritavate arvates peab õpilane saama kasutada oma enda mõttemaailma, järeldades, et seda loovamad siis õpilased on. Õpilased hakkavad siis ise mõtlema ja jõuavad uute tulemusteni. Intervjueritavad mainisid loovuse soodustavaks teguriks, et õppetöö läbiviimisel tuleks lähtuda õppijakesksest õpetamisest, milleks sobivad hästi näiteks aktiivõppe meetodid. Näidetena toodi välja probleemülesanded, rollimängud, õuetunnid, ümberpööratud klassiruum, praktika, kastist väljapoole mõtlemine, iseseisev- ja meeskonnatöö, 3-2-1 ja lõiming.

„Kasutan õpilase-õpilase rolli vahetamist, siis saan uusi ideid, milliseid meetodeid kasutada tundide läbiviimisel.“ Torm

Intervjueritavad ütlesid, et kutseõpetaja peab õpilasi tunnustama, motiveerima, julgustama ja toetama. Samuti oldi üksmeelel, et õpilastele peab vahest uuesti meelde tuletama, et liiga kergekäeliselt ei tohi kunagi loobuda, et alati peab proovima ja katsetama erinevaid versioone.

„Rõhutan, et pakkuge, te oletegi tulnud siia õppima. Vaatame, mis need vastused on ja siis koos vaatame edasi, õpime koos. Julgustan neid pakkuma variante, mis nende arvates toimivad.“ Lumi

Intervjueritavad pidasid oluliseks, et hea rühmatunde loomine soodustab loovuse arendamist kutseõppes. Reeglid peavad olema juba algusest peale kõigil ühiselt mõistetavad ning õpilane peab tundma, et keskkond, kus ta viibib, on ka vaimselt turvaline. Turvalises keskkonnas julgevad õpilased jagada oma kogemusi ning õpivad teiste jagatud kogemustest. Lisaks selgus intervjuudest, et kutseõpetaja võiks tunda erinevaid inimtüüpe ja intervjueritavate arvates on oluline anda õpilastele õpitu kohta tagasisidet.

„Kuid peab aru saama, et on olemas mingisugused füüsikaseadused, mille vastu ei saa eksida.“ Koit

„Seal peab alati ikkagi olema õpetaja poolne tagasiside õpitu kohta. Mis keegi sellest õppis, mis sealt kasu sai, kuidas seda kasutada. Ma teen siin mingit trilli ja trilli ja segan õppimist. Kuid kõigele sellele järgneb siiski analüüs. Mida sa sellest õppisid? See ei saa niimoodi lihtsalt olla, et me teeme midagi või lihtsalt mängime. Mida õppisid? Mis oskus arenes jne.“ Lumi

Õpilaste kaasamine. Toodi välja, et õpilasi tuleks rohkem õppetöösse kaasata. Õpilastele tuleks esitada küsimusi, mis paneb neid kaasa mõtlema. Samuti leiti, et koos õpilastega tegemine arendab õpilastes julgust ja tolerantsust.

„/.../ sest iga õpetaja ei ole võimeline õpilastega koos puu otsa ronima.“ Maru

Õpetaja isikuomadused. Intervjueeritavad olid üksmeelel, et õpetaja isikuomadused võivad saada õpilase loovuse arendamisel ja toetamisel määravaks. Arvati, et kõikide õpetajate loomuses ei olegi leiutamine ehk uute õppematerjalide loomine, kuigi oldi arvamusel, et õpetajatel on võimalus huvitavaid töölehti välja mõelda, mis toetaks ja muudaks õppimise toredaks.

“Põhikooli järgsetel eriti, täiskasvanutel on kiire, seal vaatad, et nad kutseeksamil jõuaksid. Aga jah, väiksematel tuleb tunnis kavalalt asi selgeks teha.” Lumi

Täpsustava küsimuse järel selgus, et igavus on üks põhjus, mis paneb kutseõpetajaid uut materjali koostama. Tahetakse iga korraga rohkem saada, midagi paremini või teistmoodi teha. Ei soovita mitu korda ühte ja sama asja teha. Järeldati, et võimalusi, kuidas tunde toredaks teha on piiramatult hulk, ainult omaenda mõistuse piiratus on see, mis võib takistada. Samuti peeti klassiruumis huumori kasutamist oluliseks. Intervjueeritavate sõnul peab neil endil ka õppetundides lõbus ja huvitav olema, eriti, kui ollakse õpilastega üheksast poole viieni päevast-päeva koos. Üks intervjueeritav tõi eraldi välja, et on huumorit kasutades tekitanud teema vastu huvi.

“Seda teatri variant olen proovinud. Võtsin eestis kasutusel olevat murret kasutusele ja see tuli veidi koomiliselt välja kui muidu ning sel momendil tekkis õpilastel läbi huumori teema vastu huvi.” Raju

Leiti, et selleks ajaks, kui õpetajal on tüdimus peale tulnud, on õpilastel juba ammu tüdimus peal. Intervjuudes toodi välja, et õpetaja peaks õpilastele eeskujuks olema. Tõdeti, et kui õpetaja ise on loov, siis on seda ka õpilased.

„Ise raami sees kinni istud, siis kuidas sa ütled õpilastele, et tee midagi teistmoodi. Sa pead ikka samasugune tegelane olema. Eeskujuks.” Koit

“Arvan, et mida rohkem loovust, seda rohkem on võib-olla meil ühel hetkel rohkem inimesi, kes leiavad omale töö, mis tõesti nende hinge ja rahakotti täidab.” Lumi

Intervjueeritavad tõid välja, et nad naeratavad oma õpilastele ning olid seisukohal, et õpetaja ei saa olla õpilastest kõrgemal seisev. Soovitati alustada lihtsatest asjadest ja toodi välja, et üks loovust arendav ja toetav õpetaja omab koostööoskust, on tolerantne ning jääb alati iseendaks. Samas peeti oluliseks, et õpetaja oleks uuendusmeelne ja saaks keerulistes olukordades hakkama.

”Ma hindan enda puhul kõige rohkem meeskonnas töötamise oskust. Õpetajana valmistan ette tööturule minevaid töötajaid, kes tegelikult võivad olla kunagi minu kolleegid /.../ ja ma tahan alati heade kolleegidega tööd teha. /.../ Iga päev on uued väljakutsed ja uued probleemid.” Raju

Õpetaja loovus. Intervjuudes toodi välja, et õpetaja, kes soovib õpilastes loovust arendada ja toetada, peab olema ise loov. Oldi seisukohal, et väga oluline on hankida infot, kuidas õpilastele infot edasi anda nii, et õpilased saaksid oma mõtteid ellu viia. Intervjuudest selgus, et õpetajad toetavad ka enda loovust hästi palju, osaledes erinevates projektides, jälgides

sotsiaalmeedias erialaspetsialiste ning omavahel koostööd tehas jagatakse aktiveerivaid tegevusi.

“Ma arvan, et ühel hetkel muutume kõik mingisuguseks halliks massiks, kui me loovust liiga piirame või üldse ei toeta.” Lumi

“Pigem tahaks oma erialaseid teadmisi täiendada./.../koostöö erinevate partneritega aitab näha, mis on uued lahendused turul.” Koit

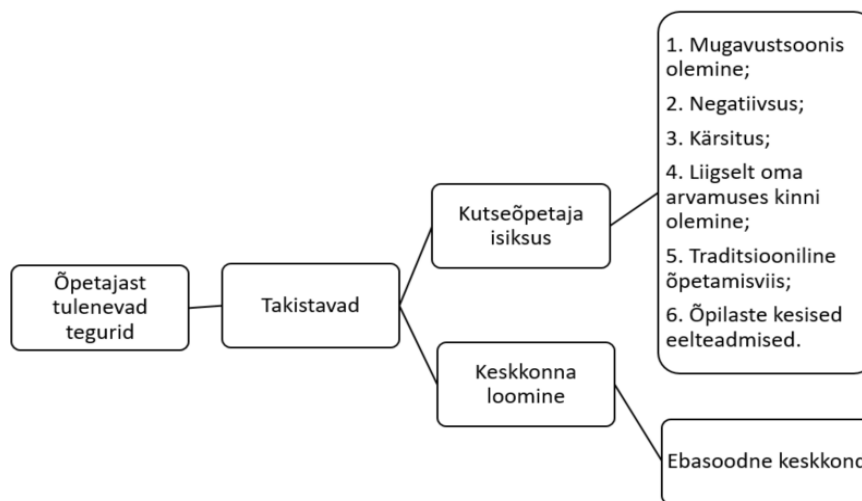
Intervjueritavad ütlesid, et enda loovuse toetamiseks käiakse ka looduses jalutamas, reisitakse palju, käiakse teatris ja kinos. Tuli välja, et osad intervjueritavad käivad raamatupoodides lihtsalt niisama jalutamas mõttega, et äkki leitakse midagi põnevat.

Üks intervjueritav tõi välja, et reaalsust ei tohi liiga lasta, siis ongi kõik tumedates toonides.

Rõhuti sellele, kui oluline on olla lapsemeelne ja tunda rõõmu väikestest asjadest. Lasta sisemisel lapsel mängida ja rõõmustada, lustida ja kogu hingest naerda, mis sellest, et ollakse täiskasvanud.

1.2. Õpetajast tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist.

Intervjuude vastuste analüüsimisel ja kodeerimisel koondus siia kaks alakategooriat: *Õpetaja isiksus* ja *Keskkonna loomine* (vt Joonis 2).

Joonis 2. Õpetajast tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

Õpetaja isiksus. Intervjuudest selgus, et mugavustsoonis olev õpetaja ei arene ega õpi, takistades nii mitte ainult õpilase loovuse arengut, vaid ei luba ka endal areneda. Samuti leiti, et õpetaja kärsitus ei aita kuidagi õpilase loovuse arengule kaasa.

“Osad kolleegid on muutunud süsteemis olles mugavaks ja ka see tegelikult pärsib asutuse loovust.” Raju

“Mõnikord, kui on hästi kiire, siis ei jõua mõnikord ära oodata seda õpilase avatust või tahaks hästi kiiresti teha või tahaks anda valmislahendusi.” Säde

Intervjuudes toodi välja, et negatiivne õpetaja mõjub õpilaste enesekindlusele halvasti. Eriti siis, kui õpilasi vaadatakse kurva või tigeda ilmega ja võrreldakse õpilasi nende vanematega. Intervjuudest selgus, et õpetaja, kes on liigselt kinni oma arvamuses, võtab nii õpilaselt ära valikuvõimaluse.

“Õpetaja, kui selline, ei tohi olla mitte kunagi negatiivne.” Maru

“/.../õpetaja võimuses on tekitada õpilases tahtmine ka enam mitte teha/.../” Lumi

Samuti selgus, et liigselt ette ära tegemine ja kandikul valmislahenduste ette toomine ei pane õpilasi iseseisvalt lahenduste peale mõtlema. Intervjueeritavate arvates on liigne suunamine valikuvõimaluste ära võtmine. Näiteks, et „muru peab olema roheline ja taevas sinine“. Mõni intervjueeritav leidis, et liigne nõudlikkus teatud olukordades ei aita loovuse arendamisele kaasa.

“Kui olla lihtsalt õpetaja ja öelda, et see on niimoodi, siis ma arvan, et olen juba eksinud. Sest kui öelda õpilasele, et see on niimoodi, siis ma juba pärsin loovust. Sest kui ma ütlen, et see on niimoodi, siis ma juba olen valetanud, sest võimalusi on tegelikult veel.” Raju

“Olukord võiks olla vabam ja ei pea olema seda sundlust koguaeg kuklas.” Loits

Üks intervjueeritav seitsmest tõi välja, et mõne koha pealt ollakse küll range, sh soovitakse puhast sooritust, kuid samas võib jääda mulje, et kiusatakse. Intervjueeritavad leidsid, et õpetajakeskseid õpetamismeetodeid (nt loeng, demonstratsioon, suunatud diskussioon) kasutav õpetaja õpetab õpilastel ainult lünki täitma. Üksmeelselt leiti, et terve päev teooriat andes on kasutegur väike, sest inimesed ei suuda korraga palju uut infot vastu võtta. Intervjueeritavad lisasid, et liigselt või rangelt õpikus kinni olemine, valikuvõimaluste piiramine, valmislahenduste ette andmine, pikad ja igavad konspektid, mitte midagi lastega koos tegemine ja monoloogi lugemine on iganenud. Sellised meetodeid kasutades kaotab õpilane õppimise vastu huvi.

“Soovin eirata arusaama, et õppetunnis räägib ainult õpetaja.” Torm

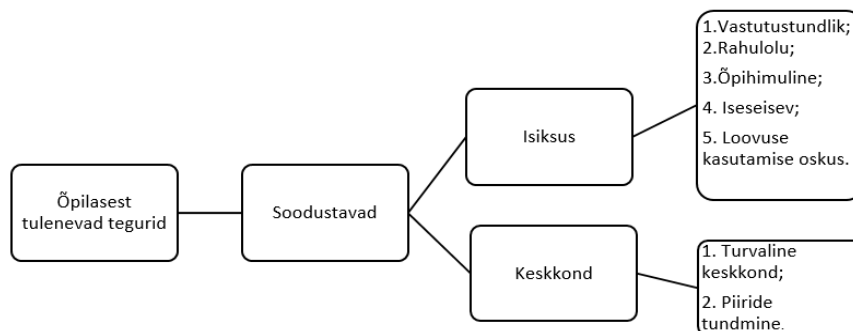
Intervjueeritavad tõid välja, et kutsekooli jõudnud õpilastel on loovuse kasutamisest kesised eelteadmised. Enamik intervjueeritavatest olid üksmeelel, et põhikoolist tulnud õpilasi ei ole õpetatud loovalt mõtlema.

“Õpilased loevad läbi selle kohustusliku, mis neile põhikoolis antakse. Nad teevad täpselt nii palju, kui vaja ja nii vähe, kui võimalik. Minu arust lähevad õpilased aina pehmemaks, sellega küsin, mis põhikoolis õpetajad teinud on.” Maru

Keskkonna loomine. Intervjueeritavad leidsid, et põhikoolist tulevaid õpilasi, kellel on madal enesehinnang, saab loovalt mõtlema panna küll, olles ise tolerantne, positiivne ning luues keskkonna, kus õpilasel on hea olla. Keskkond, mis on täis kurjust ja „ärapanemist“, ei ole võimalik õpilase loovusel areneda.

2.1. Õpilasest tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist.

Õpilasest tulenevate soodustavate tegurite alla koondus kaks alakategoriat: *Isiksus* ja *Keskkond* (Joonis 3).

Joonis 3. Õpilasest tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

Isiksus. Enim mainiti, et õpilase loovuse arendamise võimalus kutseõppes oleneb palju ka õpilasest endast. Kui õpilane tunneb rahulolu ja huvi õpitava eriala vastu, siis ta tahab koolis käia. Intervjueeritavad tõid välja, et loovus, kui selline, süstib õpilastesse hästi palju iseseisvust. Samuti peeti oluliseks, et õpilased peaksid kinni kokkulepetest.

“Kui õpilane tunneb, et tema arvamusega arvestatakse ja teda aktsepteeritakse sellisena nagu ta on, siis see rahulolu on igas aines.” Säde

“Meil on tööriistade kasutamisel omad kokkulepped, millest nad peavad kinni./.../ Õpilane tuleb tundi ja ta võib neid töövahendeid kasutada nii, nagu me oleme selles eelnevalt kokku leppinud.” Raju

Oli intervjueeritavaid, kes ütlesid, et kui õpilast on õpetatud loovalt asjadele lähenema, siis ei teki õpilasel tulevikus probleeme. Ta oskab läheneda ülesannetele omamoodi ja leiab probleemile lihtsamini lahenduse. Samuti tõdeti, et õpilased hakkavad igavust peletama kohe nutiseadmega, mis on taskust lihtne välja tulema kohe, kui õpilane tunneb igavust. Siinkohal toodi välja, et sel juhul peab õpetaja olukorda kavalalt ära kasutama. Näitena toodi välja, et õpilasi saab õpetada nutiseadet otstarbekalt kasutama, suunates nad otsima konkreetse teema kohta informatsiooni.

Keskkond. Kirjeldades keskkonda, kus loovusel on soodne areneda, toodi välja, et õpilase loovuse arendamisele aitab palju kaasa turvaline keskkond. Just turvalises keskkonnas julgeb õpilane oma arvamust avaldada ja kogemusi jagada. Samuti leiti, et soodsas keskkonnas töötab õpilane nii meeskonnas kui ka iseseisvalt väga hästi. Üks intervjueeritav tõi välja, et õpilased peavad teadma, kus on piirid ja siis julgeb loovus ka avalduda.

“Meie piiriks on ohutusreeglid ja kokku lepitud kriteeriumid.” Loits

2.2 Õpilasest tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist. Õpilasest tulenevate takistavate tegurite alla koondus üks alakategooria: *Loovustõke* (Joonis 4).

Joonis 4. Õpilasest tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

Intervjuueritavad mainisid takistava tegurina piiravat mõtteviisi, kus õpilane mõtleb, et ta ei suuda, kuid tegelikult on kõigeks võimeline. Ühe intervjuueritava arvates võib selline loovustõkke tulla sellest, et õpilane kardab, et tema vastused ei ole piisavad. Samuti toodi välja, et kui õpilane on halvas tujus või läinud kellegagi tülli, siis on suhteliselt keeruline õpilast midagi tegema panna. Samas tõdes üks intervjuueritav, et õpilased ei ole ise ka väga loovad, kuid on lootust.

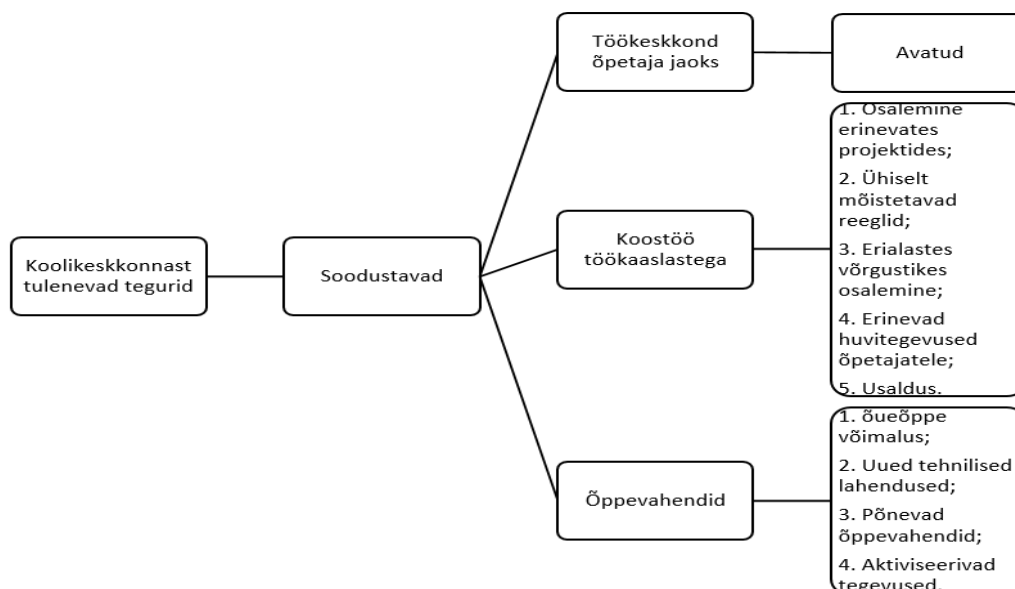
“Nad on nõrgemad sellepärast, et neid on juba eelnevalt maa alla trambitud, st nende eneseväärikus, nende eneseuhkus.” Maru

“Hetke seis on väga kurb. Motivatsioonipuuduses virelev generatsioon. /.../ Kuid ma ei usu, et see nii jääb. Selle koha pealt ma olen ikka optimistlik. Loovuse kohapealt on igas grupis olemas need paremad, kes päästavad päeva. Kui sa ainult tegeled selle generatsiooni probleemi lahendamisega, siis jääbki sul positiivne laeng saamata.” Loits

3.1. Koolikeskkonnast tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist.

Koolikeskkonnast tulenevate soodustavate tegurite alla koondus kolm alakategooriat:

Töökeskkond õpetaja jaoks; Koostöö töökaaslastega ja Õppevahendid (Joonis 5).

Joonis 5. Koolikeskkonnast tulenevad tegurid, mis soodustavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

Töökeskkond õpetaja jaoks. Intervjueeritavad tõid välja, et nii nagu õpilase jaoks, on ka õpetajate jaoks avatud keskkond väga oluline. Oldi üksmeelel, et keskkond, kus nad hetkel õpetavad on väga hea, puudub sundus ja pidev kontroll. Sellises keskkonnas saab planeerida ja teostada oma tegevusi ning aega. Tõdeti, et töökeskkonnas peavad kõik osapooled ennast ka turvaliselt tundma, selleks on kokkulepped ja erinevad kriteeriumid.

“Toetus on igal sammul tunda ja keegi ei tõmba motivatsiooni maha /.../ Raamiks on tööohutus, kuid kõik ülejäänud seal ümber on õpilase enda teha ja lahendada. Oluline, et kriteeriumist kinni peetakse. Meil on näiteks tuleohutuskriteerium väga oluline, seal ei tohi loovalt läheneda.” Loits

Koostöö töökaaslastega. Samuti leiti, et erinevates projektides ja erialastes võrgustikes osalemine aitab tuua uusi oskusi ja teadmisi kooli, mida omavahel jagatakse. Intervjuudes öeldi, et reeglid peavad olema ühiselt mõistetavad, siis toimib ka koostöö õpetajate endi vahel. Ühiselt mõistetavad reeglid tekitavad õpetajate vahelise usalduse, kus erinevate erialade õpetajad jagavad omavahel õppevahendeid. Neli intervjueeritavat seitsmest olid rõõmsad, et nende koolides on lisaks õpilastele ka õpetajatele erinevaid huvitegevusi.

Õppevahendid. Enamus intervjueeritavaid tõdesid, et õpilasi teise keskkonda viies hakkab nende loovus paremini tööle. Kuid ei tohi ära unustada, et õpilane peab end ka võõras keskkonnas turvaliselt tundma, siis õpilane suudab ikkagi meenutada ja luua mingisuguseid seoseid. Näiteks tõi üks intervjueeritav välja, et praktika kaitsmine ei pea toimuma ainult klassiruumis. Saab läheneda palju loovamalt.

“Ma olen praktika kaitsmisi teinud rannas ja mitte üldse paberi-pliiatsiga. Vaid õpilased pididki koos arutama, kuidas nad teevad selle 10-minutilise improteatri etenduse.” Lumi

Samuti tõdeti, et igasugused uued tehnilised lahendused, õppekursioonid, põnevad tegevuskaardid ja aktiveerivad tegevused soodustavad kutseõppes õpilastes loovuse arendamist ja toetamist. Ühe intervjuueeritava arvates ei ole kutsekoolidel nii palju materjale käes, kui hetkel turul liikumas, kuid leidis siiski, et paljudel õpilastel hakkab just siis loovus tööle, kui töövahendid on piiratud.

3.2. Koolikeskkonnast tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist.

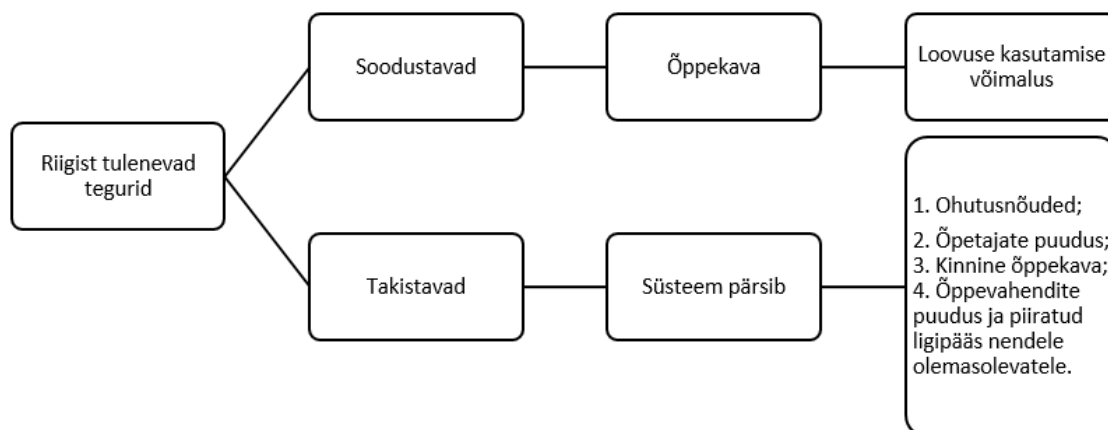
Koolikeskkonnast tulenevate takistavate tegurite alla koondus üks alakategooria: *Keskkond* (Joonis 6).

Keskkond. Intervjuudes tõdeti üksmeelselt, et keskkond, kus õpetaja ja õpilased viibivad päevast-päeva koos, ei tohiks olla täis kurjust. Kehvas keskkonnas ei avaldu õpilases loovus ning õpilasel kaob motivatsioon üldse midagi kaasa teha. Nii on ka konfliktid õpilase-õpetaja vahel lihtsamad tulema. Kahe intervjuueeritava poolt toodi välja, et alati ei saa ka *fun* olla. Vahest peab olema konkreetne, et õpilastele meenuks, kus lähevad piirid. Piirideks nimetati erinevaid kriteeriume, näiteks tööohutuskriteerium.

Joonis 6. Koolikeskkonnast tulenevad tegurid, mis takistavad õpilase loovuse arendamist kutseõppes.

4.1. Riigist tulenevad tegurid, mis soodustavad ja takistavad õpilase loovuse arendamist.

Joonis 7. Riigist tulenevad tegurid, mis soodustavad ja takistavad õpilase loovuse arendamist ja toetamist kutseõppes.

Kolm intervjuueeritavat neljast tõdesid, et nende erialaõppekava võimaldab loovuse kasutamist kutseõppes ja üks intervjuueeritav teadis öelda, et rakenduskavasid kirjutades on võimalus kõigil kutseõpetajatel kaasa rääkida.

“Ma arvan, et õppekavaga ei ole küll ühtegi piiri ette tõmmatud. Ees on konkreetsed teemad, mis tuleb läbida ja see, kuidas ma õpetajana neid teemasid läbin, on kõik minu enda valida. Täpselt nii loov, kui ma olen, nii palju lahendusi saab ka välja mõelda.” Koit

“Rakenduskavasid kirjutades annan vabaduse kõikidele kutseõpetajatele kaasas käia ajaga. Üldainete mõistes on lõimitud üldained- juba eos lubatakse seoseid luua ja loovust rakendada.” Loits

Samas nelja intervjuueeritava arvates süsteem takistab loovuse arendamist kutseõppes. Üks intervjuueeritav avaldas pahameelt, et loovuse vaba avaldumisvõimalust on piiratud juba erinevate ohutusnõuetega, leides, et õppematerjalid ja töövahendid on klassiruumis siiski õpilase loovuse väljatoomiseks.

“Samas me oleme seda loovuse vaba avaldumisvõimalust juba reguleerinud igasuguste ohutusnõuetega, lukustades tööriistasid kappidesse. Kui õpilane ei õpi märkama siin klassiruumis väikeseid ohtlikke olukordi, siis ta ei oska tulevikus suuri ohtlikke olukordi tähelegi panna.” Raju

Intervjuueeritavad mainisid, et ministeeriumi poolt on antud erinevad vahendid, mida õppetöös saab kasutada, kuid õpetajale on pandud kohustus need õppevahendid lukustada kappidesse, et õpilastel ei oleks neile õppevahenditele vaba juurdepääsu.

“/.../tänapäeval on kutseõpetaja nagu aidamees, kes käib suure võtmekimbuga, lukustades tööriistasid kappidesse.” Raju

See intervjuueeritav teab, et paneb tööriistu mitte lukustades õpilased ohtlikusse olukorda (näiteks keevitus, nurklihvija jms), kuid rõhutab, et on teinud õpilastega kokkuleppeid, millest õpilased peavad kinni. Intervjuueeritav näitas rahulolu, et nii kasvatab õpilastes kohusetunnet, kuna ta siiski õpetajana kasvatab tööturule minevaid töötajaid.

“Samas me oleme seda loovuse vaba avaldumisvõimalust juba reguleerinud igasuguste ohutusnõuetega, lukustades tööriistasid kappidesse. Kui õpilane ei õpi märkama siin klassiruumis väikeseid ohtlikke olukordi, siis ta ei oska tulevikus suuri ohtlikke olukordi tähelegi panna.” Raju

Seitsmest intervjuueeritavast ainult üks leidis, et süsteem takistab kutseõppes loovuse arendamist ja toetamist ning soodustab õpitud abituse kasvu.

“Kui me selle süsteemi järgi neid õpilasi kolm aastat õpetame, siis me pärsime nende loovust, me tegelikult kasvatame vasakukäelisi juurde. Lõpuks on mõlemal käel kümme pöialt, mis tulevad peopesa seest välja.” Raju

Arutelu

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli välja tuua tegurid, mis soodustavad ja takistavad õppurite loovuse arengut õppides Eesti kutsekoolides kutseõpetajate endi arvates. Järgnevalt arutleb töö autor uurimisküsimustest lähtuvalt olulisemate tulemuste üle, tuuakse välja töö piirangud, praktiline väärtus ja ettepanekud edaspidisteks uurimusteks.

Vastusena esimesele uurimisküsimusele “*Millised tegurid soodustavad kutsekoolis õpilase loovuse arendamist kutseõppes?*” selgus, et loovuse arendamiseks kutseõppes soodustavateks teguriteks on õpetaja positiivne hoiak, õpilaste uudishimu, avatud töökeskkond ning õppekavad, mis võimaldavad loovuse kasutamist. Intervjueeritavate arvates peaks kutseõpetaja olema ise oma positiivse suhtumisega õpilastele eeskujuks ja näitama välja huvi õpitava vastu, siis julgevad ka õpilased loovalt mõelda ning loovust kasutada. Samale järeldusele on jõutud ka varasemates uurimustes, kus leiti, et positiivselt meelestatud tundides avaldub õpilastes loovus paremini (Krips, 2003). Sama kinnitab ka Heinla (2020) uuring, et õpilase loovust arendab koolis ennekõike õpetaja, kes on ise loov. Intervjueeritavad tõid soodustavate teguritena põhiliselt välja, et oluline on olla avatud suhtumisega, kaasata õpilased õppetöösse ning anda õpilastele teada, et õpetaja õpib, avastab koos õpilastega. Uuringutes on märgitud, et õpetajapoolne tahtmine aidata avastada õpilase loovuse potentsiaali on üheks tugevaks mõjutavaks teguriks (Heinla, 2020). Seega võib öelda, et käesoleva uurimuse tulemused kinnitavad varasemaid uurimistulemusi.

Kutseõpetajatel on õpilaste elus suur roll. Õpetaja võimuses on mõjutada õpilaste suhtumist õppimisse, võime õpilane mõtleva ja tegutsema panna ning võime õpilastes tekitada tahtmatuse tunne. Teise uurimisküsimuse “*Millised tegurid takistavad kutsekoolis õpilase loovuse arendamist kutseõppes?*” tulemustest selgus, et takistavad tegurid võivad tuleneda nii õpetajast, õpilasest, koolist kui ka riiklikust tasandist. Intervjueeritavad leidsid, et enim võib loovuse arendamist takistada mugavustsoonis olev õpetaja, õpilastelt valikuvõimaluste võtmine, liigselt oma arvamuses kinni olemine, kurjust ja „ärapanemist“ ehk tahtlikku kiusamist täis keskkond ning õpilaste piiratud mõtteviis. Heinla (2020) läbiviidud uuringus on samuti välja toodud, et negatiivne suhtumine oma õpilastesse langetab õpilastes taht loovust kasutada ning Krulli (2018) järgi peaks ka väheloominguline õpetaja siiski väärtustama loovust igas õpilases. Bakalaureusetöö raames oli paar intervjueeritavat, kes tõid välja riiklikul tasemel takistavaid tegureid, milleks oli peamiselt õppevahendite puudus ja piiratud ligipääs olemasolevatele. Intervjueeritavad tõid põhilise takistusena välja õpetajast tulenevad tegurid, milleks olid õpetaja isikuomadused ja kehv töökeskkond. Peale

selle toodi välja, et õpilaste piirav mõtteviis takistab ka oluliselt loovuse arendamist kutseõppes. Intervjuudes toodi välja, et just õpilasepoolne arvamus, et ta ei suuda olla loov, on üheks peamiseks takistavaks teguriks, mis on tingitud õpilasest endast. Seega võib järeldada, et intervjuueeritavad mõistavad tegureid, mis võivad õpilase loovuse arendamist takistada. Sarnasele järeldusele on jõudnud ka Kutti (2020), et oluline on enne loovuse arendamise toetamist mõista loovust takistavaid tegureid. Heinla (2020) järgi peab iga õpetaja olema ise loov ning toetama õpilaste loovuse arendamist sõltumata sellest, mis kooli või õppeaine õpetajaga tegemist.

Kolmanda uurimisküsimuse "*Milliseid meetodeid kasutavad kutseõpetajad õpilaste loovuse arendamisel?*" raames selgus, et meie kutsekoolide õpetajad on loovad ning oskavad teha õppetunde põnevaks. Intervjuueeritavad tõid välja, et kasutavad õpetamiseks palju õppijakeskseid meetodeid. Toodi välja järgmised meetodid, mis sobivad loovuse arendamiseks intervjuueeritavate arvates: probleemülesanded, rollimängud, õuetunnid, ümberpööratud klassiruum, suunamine, praktika, kastist väljapoole mõtlemine, 3-2-1, meeskonnatöö ja iseseisev töö. Mainiti, et ainete omavaheline lõimimine ja õpilaste kaasamine laiendab õppurite silmaringi ning huvitavad õppematerjalid tekitavad õpitava vastu huvi. Heinla (2020) ja Remm (2020) on leidnud, et loovuse kasutamine õppetöös tõstab õpilastes motivatsiooni õppida ning õpilases arenevad edaspidiseks eluks vajalikud oskused. Intervjuueeritavad olid üksmeelel, et iganenud õpetamismeetodid just takistavad õpilases loovuse arendamist. Nüüdisaegseid õpetamise meetodeid kasutav kutseõpetaja jätab õpilastele alles avastamisrõõmu, valikuvõimaluse, tekitab õpitava vastu huvi, laseb õpilasel kasutada õppetöös fantaasiat ning õpetab õpilastele ka distsipliini. Seega võib järeldada, et kuna õppijakesksed meetodid toetavad loovuse arendamist, siis tuleks selliseid meetodeid rohkem kutseõppes rakendada.

Kokkuvõtvalt võib siinkohal järeldada, et Eesti kutsekoolide õpetajad teevad kutseõpilaste loovuse arendamisel ja toetamisel tublit tööd. Õpetajad loovad põnevaid ja loovust arendavaid õppematerjale ning neid omavahel jagades toetavad õpetajad nii endi kui ka õppurite loovuse arenemist. Õpetajad peaksid oma teadmisi ja oskusi nii edasi andma, et kõigil osapooltel oleks kasu loodud lahendustest, kuid siinkohal ei tohiks unustada distsipliini, mille aluseks on ühiselt mõistetav kriteerium ja usaldus. Õpilasi ei tohiks alahinnata õppematerjali selgitamisel ning õpilastele tuleb jätta teadmine, et miski ei ole lõplikult valmis ja kõike olemasolevat on võimalik muuta täiuslikumaks. Töö autor usub, et piisava selgitamise, koolituse või juhendamise korral suudavad ka vähe loovust väärtustavad õpetajad kutseõppurite loovust arendada ja toetada.

Töö piirangud

Käesoleva bakalaureusetöö juures tuleb arvestada mõningate piirangutega. Esiteks võib välja tuua asjaolu, et mõned intervjuud viidi läbi veebi vahendusel ja tehniliseks piiranguks võib osutada puudulik internetiühendus ning salvestuse helikvaliteeti võib mõjutada nõrk mikrofonitundlikkus. Samuti selgus, et töö autor oleks võinud intervjuueeritavatele esitada mõnes kohas lisaküsimusi, kuid töö autori kogenumatusest intervjuusid läbi viia ei osanud töö autor küsida õigel ajal lisaküsimusi. Samuti sügav austus endast vanemate pedagoogide vastu ei lubanud peatada teemaväliselt juttu.

Töö praktiline väärtus

Piirangutele vaatamata peab autor töö praktiliseks väärtuseks seda, et antud bakalaureusetööst saab kutseõpetaja lisateadmisi loovuse olemusest, soodustavatest ja takistavatest teguritest ning loovuse olulisuse kohta. Samuti võivad tööst tuge ja inspiratsiooni saada nii põhikooli kui ka kutsekooli õpetajad, kuidas olla ise loovamad, et toetada õpilaste loovuse arendamist. Bakalaureusetööst on kasu kõigil, kes väärtustavad loovust kui kasulikku tööriista.

Ettepanekud

Edasist uurimist väärksid just takistavad tegurid loovuse arendamisel kutseõppes, sest takistavatele teguritele ei ole pööratud piisavalt tähelepanu, kuna suurem osa varasematest uurimustest on keskendunud just soodustavatele teguritele.

Samuti oleks hea võimalus välja selgitada kutsekooli õpilaste arusaamad loovusest. Näiteks võiks uurida, mis kutseõppurite endi arvates takistab nende loovuse avaldumist kutseõppes.

Tänuõnad

Eriline tänu kuulub mu elukaaslasele, kes toetas ja motiveeris mind bakalaureusetöö kirjutamise ajal. Tänan ka oma perekonda, TÜ kursusekaaslasi ja kolleege Häädemeeste Keskkoolist, kelle poolt oli moraalne tugi. Tänan oma bakalaureusetöö juhendajat Kaire Kollom-Vahtra't asjakohaste nõuannete, igakülgse abi ning motiveerimise eest. Alati on vaja inimest, kes sinusse usuks. Samuti tänan kõiki intervjuus osalejaid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Triin Türk

/allkirjastatud digitaalselt/

22.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Aru, J. (2022). *Loovusest ja logelemisest*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda
- Facko, D. (2001). *Education and Creativity*.
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15326934CRJ1334_09
- Christophel, D. M. (1990). The relationships among teacher immediacy behaviors, student motivation, and learning. *Communication education*, 39(4), 323-340.
- Delors, J. (1996). *Õppimine – varjatud varandus*. OÜ Greif, lk. 137-145.
- Einon, D. (2003). *Loov laps*. Tartu, Varrak
- Haridusportaal*. (2021).
<https://haridusportaal.edu.ee/t%C3%B6%C3%B6j%C3%B5uprognosis/t%C3%B6%C3%B6-ja-oskused-tulevikus#oskused-tulevikut%C3%B6%C3%B6ks>
- Haridus- ja Teadusministeerium*. (2021).
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/202209/1._haridusvaldkonna_arengu_kava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf
- Hea Teadustava*. (2017).
<https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2017/02/HEA-TEADUSTAVA.pdf>
- Heinla, E. (2020). *Lapse loovuse hoidmine ja arendamine*. Tartu, OÜ Atlex
- Teppan, P. (s.a). *Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid*.
http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/jean_piaget.html
- Kriips, H. (2003). *Suhtlemisostkustest õpetamisel ja juhtimisel*. Tartu Ülikooli Kirjastus, 18-23.
- Kriips, H. (2017). *Klassijuhtimine. Kuidas saavutada õppivat, sõbralikku ja kokkuhoidvat klassi*. Tartu: OÜ Atlex
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kutti, K. (2020). *Loovust Mõjutavad tegurid ja loovustõkked kunstitudides III kooliastme näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Ülikool
- Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. OÜ Infotrükk
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Intervjuu.
<http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Lister, T. (2012). *Lihne ja praktiline koolipsühholoogia*. Tartu: OÜ Atlex
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Masso, A., Salvet, S. Lepik, K. (2014) Kvalitatiivse analüüsi tarkvara.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivse-analyysi-tarkvara>

- Nemeržitski, S. (2021) *Conditions for creativity in Estonian school: teachers and students beliefs about creative school climate*. Publitseerimata doktoritöö. Tallinna Ülikool
- Niiberg, T. (2020). Laps, loovus ja loomus. *Õpetajate Leht*. opleht.ee/2020/03/laps-loovus-ja-loomus/
- Ojakäär-Kitsing, J. (2016) *Laste loovuse toetamine*.
<https://holistika.ee/laste-loovuse-toetamine/>
- Ojakäär-Kitsing, J. (2018) *Pai lapse loovusele*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda
- Olev, A., Alumäe, T. (2022). "Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Servis" *Baltic HLT 2022*. <https://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>
- Orav, K. (2020). *Uudishimu, kui loovuse tugisammas*.
<https://creativitycatcher.com/uudishimu-kui-loovuse-tugisammas/>
- Plumberg, H.(2020). *Miks on vaja loomingulisust?*
<https://heidiplumberg.ee/miks-on-vaja-loomingulisust1/>
- Pärismaa, S. (2021). *Loov õpetaja astub koos õpilasega kastist välja*.
<https://opleht.ee/2017/11/loov-opetaja-astub-koos-opilastega-kastist-valja/>
- Remm, J. (2020). *Loovusest, õppimisest ja õpetamisest*. Publitseerimata konspekt. Tallinna Ülikool
- Richmond, V. P. (1990). *Communication in the classroom: Power and motivation*.
Communication Education, 39, 181-195.
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Salupuu, J. (2021) *Kunst ja loovus*. Tallinna Tondiraba Huvikool.
tallinn.ee/est/tondirabahk/Kunst-ja-loovus
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2013). *School goal structure: Associations with students' perceptions of their teachers as emotionally supportive, academic selfconcept, intrinsic motivation, effort, and helpseeking behavior*. *International Journal of Educational Research*. 2013. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijer.2013.03.007>
- Tikko, T. (2018) *Nõrk õpilane lõpetab pigem gümnaasiumi kui kutsekooli*.
<https://opleht.ee/2018/09/nork-opilane-lopetab-pigem-gumnaasiumi-kui-kutsekooli/>

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Pöördumine:

Lugupeetud kutseõpetaja!

Olen Triin Türk, Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekava kolmanda kursuse tudeng.

Kirjutan oma bakalaureusetööd teemal „Õpilase loovuse arendamist soodustavad ja takistavad tegurid kutseõpetajate arvates“ ning palun selleks Teie abi.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on kirjeldada kutseõpetajate arvates loovuse arendamist soodustavaid ja takistavaid tegureid tundides.

Soovin intervjuuerida kutsekoolides õpetavaid õpetajaid, et selgitada välja õpilse loovust soodustavad ja takistavad tegurid teie arvates.

Intervjuud viin läbi Teile sobival ajal videosilla (Zoom, Meet) vahendusel või võimalusel otsese kohtumise teel. Intervjuu kestab orienteeruvalt 45 minutit. Intervjuus osalemine on vabatahtlik ning intervjuus osaledes tagan Teile konfidentsiaalsuse.

Kogutud andmeid kasutan üksnes oma bakalaureusetöö raames ja salvestatud intervjuu kustutan kohe peale lõputöö kaitsmist ära.

Kui olete nõus kaasa aitama minu bakalaureusetöö valmimisele intervjuu andmisega, palun andke mulle teada, millal ja kuidas on Teile sobiv aeg intervjuu andmiseks.

Lugupidamisega

Triin Türk

Tartu Ülikooli kutseõpetaja eriala III kursuse üliõpilane

Tel nr. xxx

INTERVJUU STSENAARIUM:

Tere!

Igaks juhuks kontrollin, kas mind on hästi kuulda? Ja näete ka? Mina kuulen teid hästi. Alustuseks ma soovin Teid tänada, et olite nõus minu bakalaureusetöö jaoks intervjuud andma. Ja ma tuletan meelde, et see on Teie jaoks vabatahtlik ning Te võite iga kell loobuda. Selleks, et ma saaksin intervjuust kõik vajalikud andmed, ma salvestan selle kohtumise ja kustutan selle peale lõputöö kaitsmist ära. Teie nägu ega häält ei ole kuskil näha, jääb ainult tekst.

Sellega tagan Teile konfidentsiaalsuse.

Ja nüüd ma küsin Teie käest veelkord luba intervjuuks ja intervjuu salvestamiseks.

VASTUS: Jah, olen nõus!

Mhm, suur tänu!

Teie vastuseid kasutan ainult oma lõputöö raames, mille teemaks oli:

„Õpilase loovuse arendamist soodustavad ja takistavad tegurid kutseõpetajate arvates“.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on kirjeldada kutseõpetajate arvates loovuse arendamist soodustavaid ja takistavaid tegureid tundides.

Alustame intervjuuga!?

Lisaks on koostatud veel **TAUSTAKÜSIMUSED**, mida küsitakse intervjuu alguses eelkõige vabama õhkkonna loomiseks:

1. Mis maakonnast te pärit olete?
  - Kui vana Te olete?
  - mees/ naine.
2. Palun kirjeldage oma senist haridusteed.
  - Kuidas teist sai õpetaja?
3. Kui kaua olete õpetajana töötanud? Millistes koolides te olete töötanud?
  - Põhikool/kutsekool/gümnaasium?
4. Mis aine õpetaja olete? Milliseid õppeaineid veel õpetate?
  - Millised tööülesanded on teil veel, peale õpetamise?
5. Kirjeldage palun keskkonda, kus te õpetate?
6. Kuidas kirjeldate enda, kui õpetaja, igapäevatööd?

EESMÄRK: Bakalaureusetöö eesmärgiks on kirjeldada kutseõpetajate arvates loovuse arendamist soodustavaid ja takistavaid tegureid kutseõppes.

UURIMISKÜSIMUS 1: Millised tegurid soodustavad loovuse arendamist kutseõppes?

SISSEJUHATAVAD KÜSIMUSED TEEMASSE:

1. Mis on teie jaoks loovus?
  - a. Ütlen teile loovuse definitsiooni, mida kasutan oma lõputöös: Loovus on võime luua midagi täiesti uut, kasutades selleks olemasolevaid teadmisi ja kogemusi. Samuti on loovus, kui kasutatakse olemasolevat (teadmisi, oskusi) teistsugusel moel. Oskus mõelda raamist välja ja luua midagi enneolematut. Oskus lahendada probleeme ja välja töötada mitu toimivat lahendust (Heinla, 2020).
2. Mis te arvate, kui loovad on õpilased teie tundides?
3. Milliseid tegevusi või harjutusi te oma tundides kasutate, et tõsta õpilastes loovust?
4. Miks on õpilases loovuse arendamine ja toetamine teie arvates oluline?
5. Millised õpetaja isikuomadused võiksid kaasa aidata õpilase loovuse arenemisele?
6. Milliseid isikuomadusi hindate enda puhul kõige enam, mis aitavad kaasa õpilase loovuse arendamisel? Kõige vähem?
7. Millised võimalused on õpetajal õpilase loovuse arendamisel ja toetamisel?

PÕHIKÜSIMUSED sh alaküsimused ja täpsustused esimesele uurimisküsimusele:

1. Milliseid võtteid kasutate, et teie loovus oleks toetatud?
  - a. Kuidas tajute kooli poolset tuge teie loovuse toetamisel?
  - b. Kellega te jagate oma oskusi, teadmisi ja saadud kogemusi? (nt. kui proovite õpilaste peal uusi/vanu meetodeid, kuidas toimis)
2. Milliseid põnevaid leide soovitate kolleegile, kuidas õpilastes loovus tööle saada?
  - a. Kui suur roll on loovusel teie õpetamise töös?
  - b. Palun soovitage mõni huvitav podcast, raamat loovuse kohta, mida viimati kuulasite/lugesite?
  - c. Kuidas õpilaste loovus õpetajatöö juures kasuks tööle panna?
  - d. Miks te oma õpetajatöös loovust kasutate?
3. Kuidas teie arvates hetkel kehtiv õppekava võimaldab õpilase loovuse arendamist?
  - a. Kuidas teie arvates mõjutab loovuse vaba avaldumisvõimalus õpilases rahulolu/õppetulemust muudes ainetes?
  - b. Kas ja kuidas peaks loovust suunama?

UURIMISKÜSIMUS 2: Millised tegurid takistavad loovuse arendamist kutseõppes?

SISSEJUHATAVAD KÜSIMUSED TEEMASSE:

1. Kas te olete kuulnud, mis on „loovustõke“?
  - Ütlen teile loovuse definitsiooni, mida kasutan oma lõputöös: Loovustõke esineb siis, kui õpilasel on madal enesehinnang, nõrk kujutlusvõime või hirm ebaõnnestumise ees (Heinla, 2020).

PÕHIKÜSIMUSED sh alaküsimused ja täpsustused teisele uurimisküsimusele:

1. ...ennem uurisin (sissejuhatav küsimus nr.3), milliseid harjutusi või tegevusi te oma tundides õpilaste loovuse tõstmiseks kasutate, kuid ...Kirjeldage palun mõnda oma kogemust, millal olid õpilased teie tunnis avatud ja loovad?
  - a. Kui te nüüd tagasi vaatate, siis mis olid need ettevalmistused, mis te enne tundi tegite selleks, et õpilastes loovus avalduks?
  - b. ...ütlesite ennem, et tegite...kuid mida te oleksite saanud teisiti teha?
2. Mis te arvate, kas õpilased peavad ennast loovateks või mitte?
  - a. Mis see osakaal võiks olla? Tüdrukud/poisid omavahel.
  - b. ...ennem küsisin loovustõkke kohta...Kuidas te proovite õpilast uuesti innustada, kui õpilasel peaks esinema loovustõke?
3. Olete märganud, kuidas õpilastele see mõjub, kui tunnis puuduvad loovharjutused või huvitavad tegevused?
4. Läbi milliste tegevuste oleks võimalik õpilastes loovuse arengut toetada?
  - a. ...ennem andsite soovitusi, kuidas õpilastes loovus tööle saada...siinkohal palun soovitage mõni loovharjutus või tegevus, mis teie arvates toimiks kindlasti ka teistes ainetes?
5. Kas loovuse avaldumisele peaks mõnikord seadma piiri?
  - a. Kuidas mõjub õpilase loovusele grupitöö?
  - b. Kuidas mõjub õpilase loovusele iseseisev töö?

LÕPUKÜSIMUSED:

1. Mida soovite lisada intervjuus käsitletud teemadele?

Tänusõnad:

Suur tänu teile, et leidsite aega ja olite nõus minu bakalaureusetöö jaoks intervjuud andma.

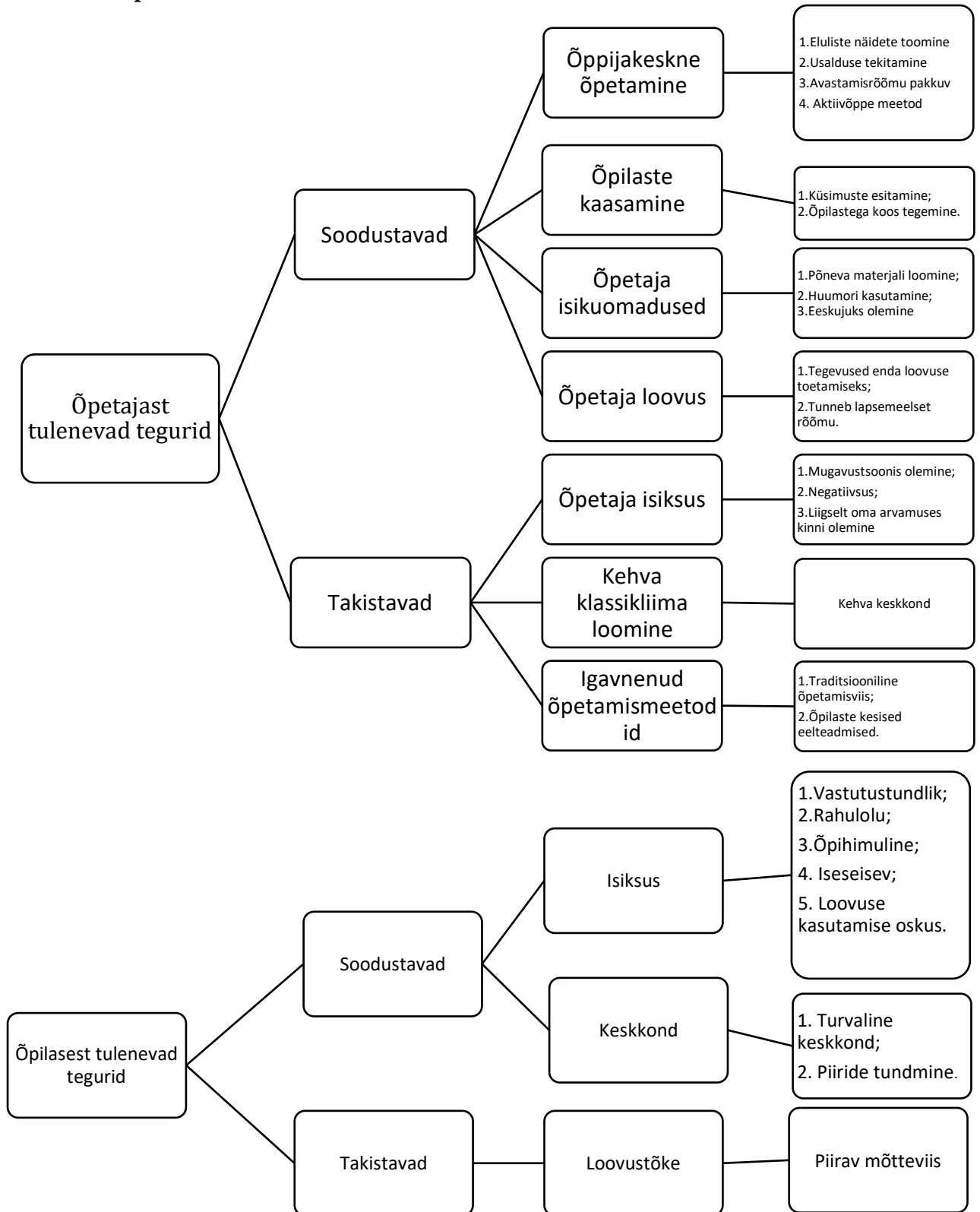
Tundub, et sain intervjuust kõikidele oma küsimustele vastused. Igaks juhuks kordan veel

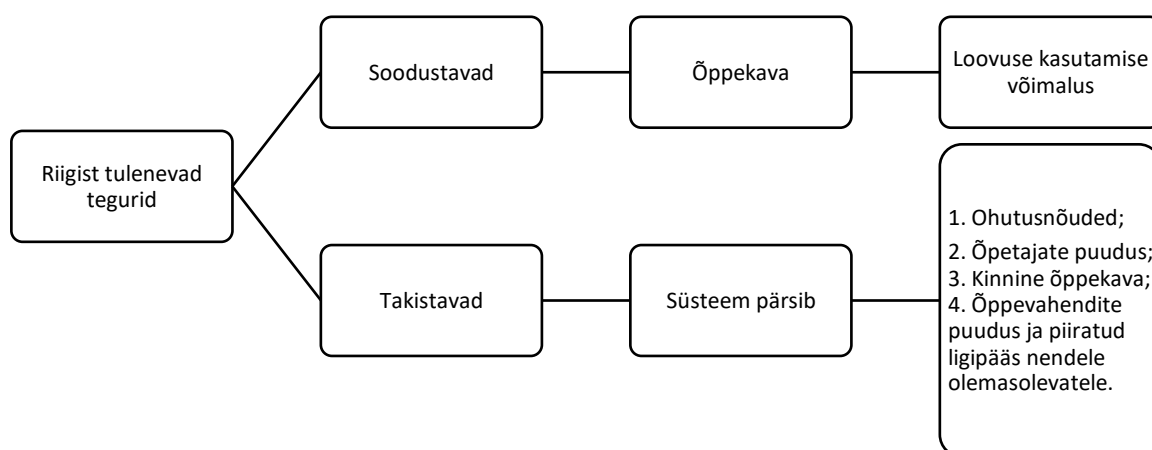
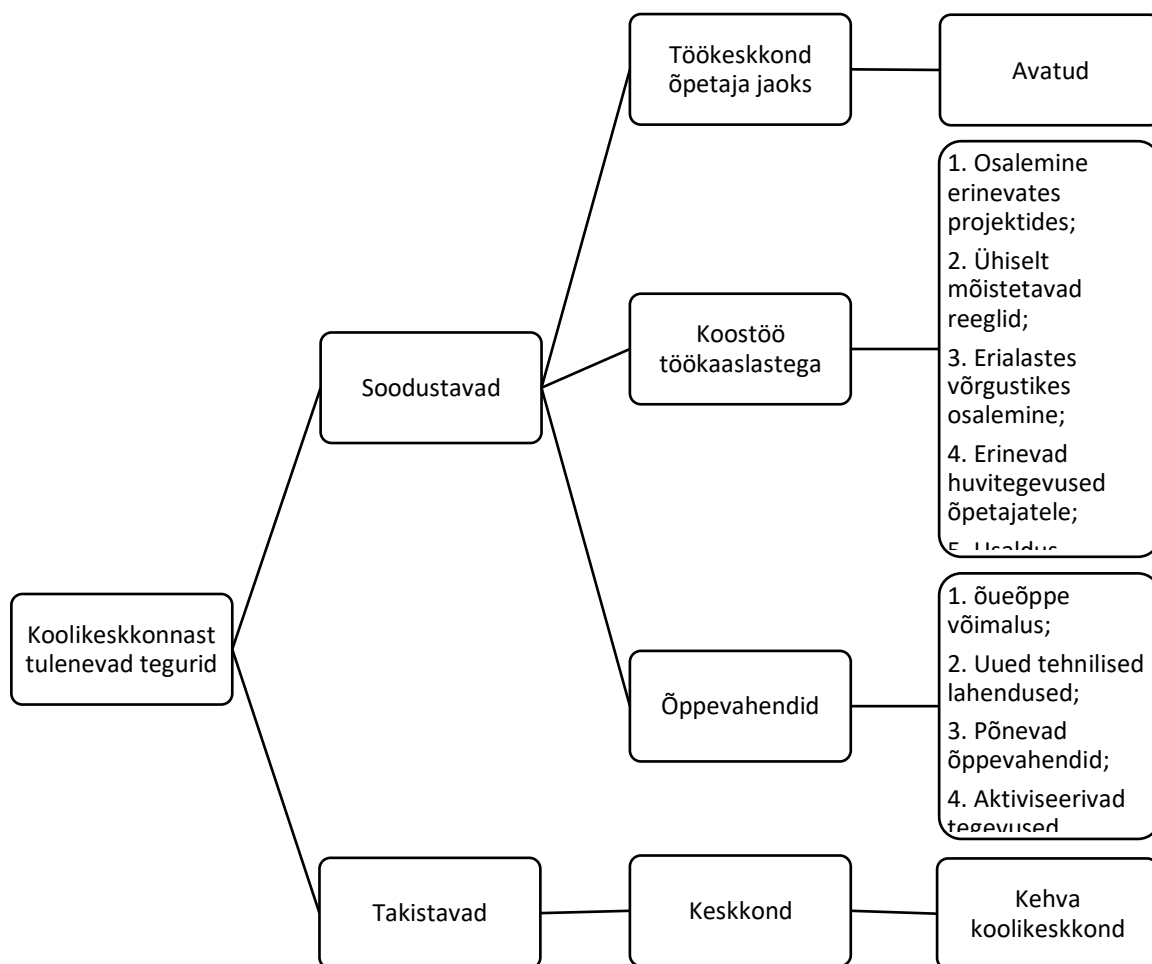
üle, et ma salvestasin selle kohtumise ja kustutan selle peale lõputöö kaitsmist ära. Teie nägu ega häält ei ole kuskil näha, jääb ainult tekst- sellega tagan teile konfidentsiaalsuse ning olen siiralt tänulik, et aitasite kaasa mu lõputöö valmimisele.

Aitäh, teie vastused on selle teema uurimisel väga olulised.

Päikest!

Lisa 2. Koodipuu

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triin Türk, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õpilase loovuse arendamist soodustavad ja takistavad tegurid kutseõpetajate arvates“, mille juhendaja on Kaire Kollom-Vahtra, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Triin Türk

22.05.2023